

UNIVERSITEIT LEIDEN

Machtsbehoud in Autoritaire Regimes

Zimbabwe onder de loep genomen

Ralph-Friso Belksma (s0852503)

5/24/2012

Inleiding

In februari 2012 werd de Zimbabwaanse leider Robert Mugabe 88 jaar. Mugabe staat al aan het roer van de staat sinds de onafhankelijkheid van de Britten in 1980. Hij is één van de langst zittende regeringshoofden in Afrika en tevens één van de oudste.¹ Het is opzienbarend dat president Mugabe zijn ambtstermijn wil verlengen. Ondanks hartfalen en prostaatkanker, waar hij meerdere medische behandelingen voor krijgt, lijkt Mugabe zijn presidentschap en kandidatuur voort te willen zetten in Zimbabwe (Gagare, 2012).

Robert Mugabe's persoon en status zijn inmiddels sterk verweven geraakt met de historie, fortuinlijkheden en onfortuinlijkheden van Zimbabwe. Enerzijds wordt Mugabe gezien als de personificatie van alles dat mis is met Afrika: een ambitieus en genadeloos leider die zich aan de macht weet vast te klampen zonder oog te hebben voor de enorme schade en kosten die dit heeft voor de samenleving. Anderzijds wordt hij gezien als een Afrikaanse held, die tot het einde toe het imperialisme en het neokolonialisme trotseerde (Sachikonye, 2009:3).

Het is echter niet enkel Mugabe's status als gerespecteerd bevrijdingsheld waar hij 32 jaar lang de macht mee heeft weten te behouden. Het zijn voornamelijk de juiste ingrediënten van repressie en coöptatie geweest waar protest en rebellie mee gedimd of onderdrukt konden worden. Maar welke spellen heeft Mugabe nu werkelijk gespeeld om de macht naar zich toe te trekken en te behouden? En wat waren de structurele obstakels waar oppositieleden tegenaan liepen om machtswisseling of democratische hervormingen af te dwingen?

Dit onderzoek zal eerst in detail een theoretisch kader uiteenzetten over hoe autoritaire regimes hun macht weten te bestendigen. Het zal de instrumenten die autoritaire leiders hanteren en de structurele factoren die autoritaire leiders van pas komen opsporen en belichten. Vervolgens zal in detail één enkele casus, Zimbabwe, onder de loep genomen worden.² Zimbabwe is namelijk een goed voorbeeld voor het fenomeen "autoritarisme", want het wordt al enkele decennia door één enkel regime beheerst (Hague & Harrop, 2007:89-90).

---

¹ Met de dood van Moammar Ghadaffi en het aftreden van Hosni Mubarak stijgt Mugabe twee plaatsen in de lijst van langst zittende leiders in Afrika.

² Overigens vormt Zimbabwe een *deviant case* in haar eigen regio, aangezien er maar weinig andere autoritaire regimes in de regio zijn. Zimbabwe, dat door Freedomhouse (2011) als "not free" wordt geclassificeerd, wordt omringd door landen die allen als "free" of "partly free" worden bestempeld. Zo worden Zambia, Mozambique en Malawi als "partly free" geclassificeerd en Botswana, Zuid-Afrika en Namibië krijgen zelfs de status "free" toebedeeld. De dichtstbijzijnde landen die door Freedomhouse (2011) ook gerangschikt worden als "not free" zijn de Democratische Republiek Congo en Angola.

Theoretisch Kader

Er zijn verschillende soorten autoritaire regimes, die allen een andere levensduur, kans op en verloop van *regime breakdown* kennen. Autoritaire regimes onttrekken hun overheidsfunctionarissen vanuit verschillende groepen en moeten ook deels hun steun vanuit verschillende segmenten binnen de bevolking weten te behalen; repressie alleen is niet voldoende. Daarbij hebben zij verschillende procedures om beslissingen te nemen, meerdere methoden om leiders en opvolging te kiezen, en diverse manieren om met de samenleving en politieke oppositie om te gaan. Deze verschillende karakteristieken kunnen uiteindelijk bepalend zijn voor de wijze waarop een regime standhoudt of de wijze waarop machtswisseling plaatsvindt (Geddes, 1999:121).

Barbara Geddes (1999) heeft de afbraak van verschillende autoritaire regimes geanalyseerd. Deze regimes deelde zij vervolgens in vier verschillende categorieën in: personalistische, militaire en *single party*. Ook onderkent zij een mengvorm van deze drie ‘pure’ vormen van autoritair bestuur.³ In militaire regimes bepaalt een groep officieren wie zal heersen en wie invloed zal hebben op de besluitvorming. In eenpartijstaten wordt de toegang tot politieke posten en eventuele invloed op het beleid verleend door één dominante partij. Toch mogen andere partijen soms legaal bestaan en wedijveren om de politieke macht via verkiezingen. Bij personalistische regimes⁴ is de toegang tot politieke instituties en de privileges die toegang met zich mee kunnen brengen afhankelijk van de discretie en integriteit van één individuele leider.

Ieder type regime heeft haar eigen ontvankelijkheid voor afbraak.⁵ Zo omschrijft Geddes dat militaristische regimes een grotere kans hebben dan personalistische en *single party* regimes op interne twist en splitsingen die kunnen resulteren in afbraak van het regime. Zo stelt Geddes: “ *Because most officers value the unity and capacity of the military institutions more than they value holding office, military regimes cling less tightly to power*

---

³ De classificatie van Geddes komt overeen met die van Huntington (1991) (1999:125).

⁴ Ook wel *sultanistic* en *neopatrimonial regimes* genoemd (Diamond, 1999:236). Wel is er enig onderscheid te maken tussen de verschillende personalistische regimes. Zo zijn er competitieve maar ook *full authoritarian* personalistische regimes. Een sultanistisch regime is een voorbeeld van een *full authoritarian* regime. Electorale competitie in dergelijke regimes kent geen constitutionele grondslag waardoor de machtsposities ongeschonden blijven (Levitsky & Way, 2010:7).

⁵ Tevens zijn er meerdere classificaties te vinden van autoritaire regimes. Zo geven Axel Hadenius and Jan Teorell (2006) Zimbabwe tussen 1980-1986 en 2000-2003 de classificatie *multiparty traditional regime* en tussen 1987-1999 de classificatie *dominant party regime*. Dit geeft duidelijk weer hoe de machtsverhoudingen in die perioden in Zimbabwe lagen. Het geeft echter weinig theoretische houvast om de *regime persistence* van Mugabe en de Zanu-PF te verklaren.

than do other kinds of authoritarianism and, in fact, often initiate transitions ” (1999:140).

Personalistische regimes zijn minder kwetsbaar voor interne rivaliteit dan militaire regimes, maar er zijn enkele karakteristieken die ze minder robuust maken dan *single party* regimes. Zo houden personalistische regimes zelden stand nadat hun leider overleden is. Een andere karakteristiek is de relatieve beperktheid van hun machtsbasis. Zo distribueren personalistische regimes de privileges en politieke ambten over een veel kleiner deel van de bevolking dan eenpartijregimes; de belanghebbende groepen bestaan over het algemeen uit één enkele familie, clan of etnische of regionale groep. Met zeer hoge beloningen voor loyaliteit en zware straffen voor afvalligheid wordt interne verdeeldheid binnen deze kleine kring onwaarschijnlijk in personalistische regimes. Echter, groepen die worden uitgesloten van participatie en privileges zullen geneigd zijn het regime te trotseren, ook al kunnen mislukte pogingen hiertoe tot ernstige gevolgen leiden.

Eenpartijregimes staan in tegenstelling tot personalistische regimes meer open naar alle (loyale) inwoners en zijn minder geneigd hun clientèle te limiteren tot één specifieke clan, familie, regionale, of etnische groep. Hierdoor kunnen eenpartijstaten hun clientèle over een veel groter deel van de bevolking verspreiden en raken daarmee diep geworteld in de samenleving. Een ander voordeel dat eenpartijregimes hebben is dat zij relatief eenvoudig de oppositie kunnen toestaan mee te participeren, zonder dat zij hun dominante rol in het politieke systeem hoeven op te geven (Geddes, 1999:131-135). In dit licht stelt Geddes (1999): *“Single party regimes have tried to negotiate institutional changes that allow the opposition some participation and satisfy international donors and lenders, while not actually giving up control of the government and the resources attached to it.(141). In the absence of exogenous shocks, they are unlikely to be destabilized by either internal rivalries or external opposition (134).”* Ook hebben eenpartijregimes vaak een ideologische hegemonie. In ideologische eenpartijstaten worden oppositie partijen verbannen en openlijke kritiek op de partij (of staats) ideologie is illegaal (Ezrow & Frantz, 2011:195-196).

Economische recessies bedreigen echter alle vormen van bestuur; democratisch of autoritair. Bijna alle transitie specialisten geloven dat slechte economische prestaties er voor zorgen dat de kans op *authoritarian breakdown* wordt verhoogd, maar het verhoogt ook de kans dat zittende regeringsleiders in democratieën hun macht moeten afstaan (Geddes, 1999:135). Autoritaire regimes behouden de loyaliteit van hun aanhang door deze toegang te verlenen tot materiële beloningen hierdoor zou men verwachten dat zij kwetsbaar zijn voor economische wanprestaties. Slechte economische prestaties destabiliseren de autoritaire regimes echter niet want een solide economie is immers geen vereiste om diegene te belonen

die baat hebben bij de inefficiënte (en corrupte) beleidsvoering. Malaise van dusdanige schaal dat soldaten en publieke ambtsdragers niet meer betaald kunnen worden, maken daarentegen wel uit voor het voortbestaan van het autoritaire regime. Zonder materiële motieven zullen bondgenoten en medestanders hun leider namelijk deserteren (Geddes, 1999:134, 139).

Andere typeringen van autoritarisme werden gemaakt door Diamond (1999), Marina Ottoway (2003), en Andreas Schedler (2006). Allen definiëren een vergelijkbare verschijningsvorm van autoritarisme maar geven hier een andere benaming voor. Zo werden de termen *pseudodemocracy*, *semi-authoritarianism* en *electoral authoritarianism* gehanteerd voor hetzelfde verschijnsel.⁶ Zij zagen allen een opmars van politieke regimes die essentiële politieke karakteristieken deelden, te weten een onaangenaam mengsel van democratische façade en autoritaire eigenschappen (Ottoway, 2003: 133). Een democratische façade dient om autoritaire elementen te verhullen maar tegelijkertijd te bestendigen (Schedler, 2006:1).⁷ Om de schijn op te houden zorgen electorale autoritaire regimes ervoor dat het gehele politieke landschap naar voorbeeld van een representatieve democratie gereconstrueerd wordt (Schedler, 2006:1, 12).

Electoral autoritaire regimes organiseren om de zoveel tijd presidents- en parlementaire verkiezingen waar meerdere kandidaten en partijen in mogen wedijveren. Toch overtreden zij de liberaal-democratische principes van vrijheid en rechtvaardigheid die men bij “democratische” verkiezingen mag verwachten. Verkiezingen kunnen hier dan ook eerder beschouwd worden als instrumenten van autoritair bestuur dan dat zij gezien kunnen worden als democratische instrumenten (Schedler, 2006:3).

Verkiezingen kunnen op meerdere manieren bijdragen aan het machtsbehoud van autoritaire leiders. Ten eerste kunnen verkiezingen oppositie partijen ontmoedigen. Zo stelt Schedler (geciteerd in Ezrow & Frantz, 2011:69) hierover: “*Electoral landslides in support of regime candidates are signals to those elites who might potentially join the opposition that doing so is essentially an exercise in futility*”. Ten tweede zijn verkiezingen handige hulpstukken om toezicht te houden op het gedrag en de opinie van de elite. Op deze manier kan er gewaakt worden over de loyaliteit van de elite en kunnen onderbuik gevoelens bespeurd en zo nodig gecoöpteerd worden. Ten slotte versterken verkiezingen de legitimiteit van het regime. Zo worden verkiezingen georganiseerd om de schijn op te houden - in ieder

---

⁶ In deze verhandeling zullen alle drie de termen door elkaar heen gebruikt worden. Daarbij wordt aangenomen dat alle drie de begrippen exact hetzelfde verschijnsel aanduiden, ondanks eventuele verschillen die de schrijvers oorspronkelijk in elkanders conceptualisatie herkennen.

⁷ Ook Diamond(1999:15) stelt in dit licht over pseudodemocratieën: “*the existence of formally democratic political institutions, such as multiparty electoral competition, masks (often in part to legitimate) the reality of authoritarian domination*”.

geval naar de buiten wereld toe - dat het regime de democratische beginselen nastreeft. Op deze manier kan het regime voorkomen dat het niet zomaar gekarakteriseerd wordt als een “*one-party dictatorship*” (Ezrow & Frantz, 2011:69, Ottoway, 2003:139).

Verkiezingen lijken vaak op reguliere verkiezingen, maar toch limiteren semi-autoritaire regimes zich niet tot de klassieke regels van het democratische spel.⁸ Het ware doel is immers het behoud van hun machtspositie en daarom proberen zij competitie die bedreiging vormt te weren. In het bijzonder trachten autoritaire regimes het ontstaan van concurrerende politieke organisaties te voorkomen, in plaats van dat zij deze proberen te verslaan in verkiezingen. Hier weten zij echter niet altijd in te slagen. In dit laatste geval zullen zij toch terug moeten grijpen op andere methoden en instrumenten om de verkiezingen te manipuleren (Ottoway, 2003:138-139).⁹ Aldus zijn verkiezingen onderhevig aan de manipulatie van de gevestigde orde op dusdanige wijze, dat het electorale proces niet meer als democratisch getypeerd kan worden (Schedler, 2006:3).

Een andere belangrijke factor voor de bestendigheid van autoritair regime is de rol van, en de controle op, het leger. Autoritaire leiders proberen het leger aan hun zijde te krijgen of in ieder geval militaire interventie van diens zijde te voorkomen. Wanneer autoritaire leiders controle hebben over het leger, dan beschikken zij over een belangrijk afschrik- en repressiemiddel tegen politieke oppositie. Een leger is echter niet zomaar trouw aan een regime en autoritaire leiders kunnen dus ook niet onvoorwaardelijk op het leger bouwen. Zo hebben autoritaire regimes een bepaalde mate van legitimiteit onder de bevolking nodig willen zij kunnen rekenen op de steun van de strijdkrachten. Uiteindelijk zal de bereidwilligheid van het leger om voor het regime uit te komen afhankelijk zijn van de beloningen die zij kan verkrijgen. Om het leger aan zich te binden worden hoge salarissen uitgekeerd en andere manieren van materiële zelfverrijking mogelijk gemaakt (Clark, 2006:132; Rupiya, 2004:82). Over het algemeen kan de politisering van de strijdkrachten in vele autoritaire staten dus gezien worden als de doelbewuste acties van de heersende partijen. De regimes hebben immers baat bij het creëren van meer ruimte voor het leger; in het

---

⁸ Zo stelt Schedler (2006:3) over verkiezingen in electorale autoritaire regimes: “*Elections are broadly inclusive (they are held under universal suffrage), as well as minimally pluralistic (opposition parties are allowed to run), minimally competitive (opposition parties, while denied victory, are allowed to win votes and Seats), and minimally open (opposition parties are not subject of to massive repression, although they may experience repressive treatment in selective and intermittent ways).*”

⁹ Tot dusverre wisten autoritaire machtshebbers een lange lijst aan technieken samen te stellen waarmee zij verkiezingen mee wisten te beïnvloedden, zoals: *Ballot box stuffing/false vote counts, manipulation of election schedules*, het uitsluiten en fragmenteren van de oppositie, het verplicht stellen van goede identificatiepapieren, intimidatie, het verminderen van stembureaus in oppositiezones, *redrawing of electoral districts*, het opkopen van stemmen en de controle houden op informatievoorzieningen (Case, 2006:95-112).

bijzonder wanneer de politieke oppositie krachtige en onophoudelijke invloed op de kiezers heeft (Rupiya, 2004:83).

Maar ook de rol van de elite en de kracht van de *civil society* kunnen een verklaring geven voor het uiteenvallen of juist standhouden van een autoritair regime. Diamond stelt dat de *civil society* op twee manieren kan bijdragen aan democratisering: “*Civil society advances democracy in two generic ways: by helping to generate a transition from authoritarian rule to (at least) electoral democracy and by deepening and consolidating democracy once it is established*” (Zie Diamond, 1999:233). Hoe groot deze rol van “het publiek” is daar bestaat in de literatuur enige twist over. Zo geven Guillermo O’Donnell en Phillippe Schmitter de hoofdrol bij transitie weg aan de elites en krijgt de massa enkel een bijrol toegeschreven in dit proces. In dit *elite centered model* wordt gesteld dat er geen democratische transitie ontstaat zonder dat er bewegingen komen van binnen het autoritaire regime zelf. Diegene die zich van het regime afsplitsen zullen vervolgens steun van buitenaf zoeken; van waaruit een “*popular upsurge*” kan komen die de (democratische) transitie nog verder opstuwt dan dat het zonder steun van deze het geval zou zijn geweest (Diamond:1999:234).

Diamond geeft echter aan dat het in sommige gevallen, zoals in veel gevallen in Afrika, het tegenovergestelde de realiteit is; hierbij kwam de schreeuw voor hervormingen in eerste instantie vanuit de bevolking die vervolgens een scheidslijn creëerde binnen de heersende elite. Deze *bottom up approach* van democratische transitie komt in het bijzonder voor bij sultanistische (of *neopatrimonial*) regimes, waarbij er een zeer persoonlijke en decadente manier van heersen is. Toch wordt de *civil society* in Afrika vaak als zwak getypeerd. De vraag is of in het geval van Zimbabwe, de *civil society*, een factor van gewicht is om het regime ten val te kunnen brengen (Diamond:234-235).

Deze studie zal analyseren in hoeverre Zimbabwe voldoet aan de in dit theoretisch kader gestelde factoren van autoritair machtsbehoud. Allereerst zal aan de hand van Geddes onderzocht worden in hoeverre Zimbabwe als een personalistisch, militair of eenpartijregime getypeerd kan worden. Vervolgens zal bekeken worden in welke mate Zimbabwe een electoraal autoritair systeem kent waarbij democratische instituties niet het volk, maar met name de gevestigde orde in haar machtsbehoud dienen. Daarbij zal geanalyseerd worden in welke mate het regime in Zimbabwe leunt op haar controle over het militaire apparaat. Ten slotte zal er bestudeerd worden in hoeverre de *civil society* in Zimbabwe (zo nodig met gebruik van geweld) democratische hervormingen kan afdwingen.

Achtergrond Zimbabwe

Zimbabwe is een middelgroot land dat zich in het zuiden van het Afrikaanse continent bevindt. Vier landen grenzen aan haar grondgebied: in het zuiden Zuid-Afrika, in het westen Botswana, in het noorden Zambia en in het oosten Mozambique. Zimbabwe kent een tropisch klimaat dat afhankelijk van de hoogte- Zimbabwe is een bergrijk land- gematigder kan zijn. Natuurlijke rijkdommen heeft Zimbabwe in overvloed. Zo beschikt het over steenkool, goud, nikkel, koper, ijzererts, tin en velen andere natuurlijke hulpbronnen (CIA, 2012).

De officiële taal die gesproken wordt in Zimbabwe is het Engels, maar het land kent ook enkele inheemse talen die gesproken worden door de verschillende bevolkingsgroepen. Er zijn meerdere etnische groeperingen in Zimbabwe waarvan het grootste deel van Afrikaanse origine (98%) is en het resterende deel Aziatisch (1%) of blank (1%). De twee grootste etnische groepen zijn de Shona (82%) en de Ndebele (14%) (CIA, 2012).

Zimbabwe is voornamelijk christelijk en er is een hele kleine minderheid die de Islam praktiseert. Het christendom maakt wel voor een groot deel onderdeel uit van een syncretisme met de inheemse godsdiensten (CIA, 2012). Religieuze dogma's spelen in Zimbabwe geen significante rol, ook al worden de religieuze autoriteiten zeer gerespecteerd door politieke leiders en de bevolking. Ondanks de sterke scheiding tussen kerk en staat in Zimbabwe zijn er meerdere aanwijzingen dat verschillende politieke partijen toch pogen kerken te mobiliseren om zo politieke steun te verkrijgen. Politieke leiders, met name van de ZANU-PF, tonen zich vaak op de voorgrond bij festivals en congressen die gehouden worden door kerken (BTI, 2012:7).

Zimbabwe's economische situatie is schrijnend en de omstandigheden voor haar bevolking zijn erbarmelijk. De *United Nations Development Program* (UNDP) stelt jaarlijks een *Human Development Index* (HDI) op, waarin 187 landen zijn opgenomen; Zimbabwe wordt in deze index op de 173^e positie gerangschikt (UNDP, 2012a).¹⁰ Zimbabwe hoort bij een van de weinige landen die sinds de oprichting van de HDI ieder jaar een verslechtering heeft gekend. Anno 2010 is de gemiddelde levensverwachting in Zimbabwe 48 jaar; tussen 1980 en 2010 is deze geschatte levensverwachting met 12 jaar gedaald. In Zimbabwe leeft ongeveer 62% van de bevolking onder de armoedegrens en moet men leven van minder dan

---

¹⁰ De UNDP (2012b) beschrijft summier wat de HDI inhoudt: “*The Human Development Index is a summary measure of human development. It Measures the average achievements in a country in three basic dimensions of human development: a long and healthy life (health), acces to knowledhe (education) and a decent standard of living (income)*”.

twee dollar per dag. Tussen 1998 en 2009 is het bruto binnenlands product (BNP) van Zimbabwe met 50% gedaald. Sinds 2009 is er weer enige vooruitgang te bespeuren en heeft Zimbabwe zelfs een jaarlijkse groei van 6% van het BNP behaald. Toch staat het er met de economie van Zimbabwe, dat naar de hoogte van het BNP de 157^e positie op de wereldranglijst inneemt, nog altijd heel slecht voor (BTI, 2012:15; CIA, 2012).¹¹

Politieke vrijheden zijn niet vanzelfsprekend in Zimbabwe. The Economist (2010) die een *democracy index* samenstelt, heeft Zimbabwe op de 146^e positie van de 167 mogelijke posities gezet. Zimbabwe is door de The Economist dan ook als een *authoritarian regime* geclassificeerd, waarvan er wereldwijd 55 zijn. Ook Freedomhouse (2012) een organisatie die politieke en civiele vrijheden door de gehele wereld heen monitort, stelt dat Zimbabwe “*not free*” is. Zo krijgt Zimbabwe van Freedomhouse een 6.0 als score toegekend voor zowel *civil liberties* als voor de *political liberties* in het land.

Het hedendaagse Zimbabwe werd voor de onafhankelijkheid van Engeland Zuid-Rhodesië genoemd. Het was de blanke minderheid, geleid door Ian Smith, die Zuid-Rhodesië in 1965 unilateraal onafhankelijk verklaarde. In het tijdperk van dekolonisatie voerde Engeland een buitenlandbeleid genaamd NIBMAR, oftewel *No Independence Before Majority African Rule*. Hierin werd gesteld dat een onafhankelijkheidsverklaring pas geaccepteerd werd wanneer er een zwarte meerderheid aan bestuur was. Ian Smith en zijn regime bestuurden echter onder een ideologie waarin de blanke superieur waren aan de inheemse zwarte bevolking. De internationale gemeenschap keurde de onafhankelijkheidsverklaring van Ian Smith af en stelde economische sancties in (UCDP, 2012).

Langzaam aan ontstonden er zwarte bevrijdingsbewegingen die zich wapenden tegen het bestuur van Ian Smith. Zo richtte onder andere Joseph Nkomo de *Zimbabwe African People's Union* (ZAPU) op. Onder Nkomo was ZAPU echter niet militant genoeg voor de radicalere leden van de beweging, wat vervolgens tot een splitsing leidde. Ndabaningi Sithole verliet de partij en richtte vervolgens de *Zimbabwe African Nation Union* (ZANU) op; de groep die vanaf 1976 geleid werd door Robert Mugabe. Beide groepen werden door Smiths regime verboden en de leiders ervan werden verbannen of de gevangenis gezet. ZANU en ZAPU vochten afzonderlijk, maar voor hetzelfde doel, totdat zij in 1976 een *joint political and military council* vormden die de *Patriotic Front* (PF) werd genoemd (UCDP, 2012).

---

¹¹ Wanneer het BNP per hoofd van de bevolking genomen wordt, staat Zimbabwe er zelfs nog slechter voor. Dan wordt het land op de 223^e positie geplaatst. Het laat daarmee landen als Sierra Leone (220), Eritrea (221) en Somalië (222) achter zich. Er zijn slechts drie andere landen die een lagere positie krijgen dan Zimbabwe, namelijk Burundi (224), Liberia (225) en de Democratische Republiek Congo (226) (CIA, 2012).

Regionaal conflict leek haast onvermijdelijk toen het conflict tussen de zwarte nationalist en het regime van Ian Smith aanzwol. Nog voordat de PF gevormd was, had ZAPU zich militair verenigd met de ANC uit Zuid-Afrika. De aanwezigheid van ANC leden in Rhodesië zorgden ervoor dat de Zuid-Afrikaanse overheid ingefluisterd kreeg dat het paramilitairen en huurlingen moest sturen om de Rhodesische overheid te ondersteunen. Zambia, Mozambique en Tanzania dienden als toevluchtsoord voor de rebellen en leverden financiële steun aan de vrijheidsbewegingen (UCDP, 2012).

Het regime van Ian Smith begon uiteen te vallen toen Zuid-Afrika, bondgenoot van Rhodesië, onder het toezicht van de internationale gemeenschap gedwongen werd druk uit te oefenen op de Rhodesische overheid om *black majority rule* te accepteren. In april 1979 werd, in navolging van een door blanke gehouden referendum, *majority rule* geaccepteerd en er werden verkiezingen gehouden. Rhodesië werd nu voortaan Zimbabwe genoemd en ook kreeg het een gematigde zwarte premier. Toch kreeg het regime nog geen internationale steun. De PF had nog niet geparticipeerd aan de verkiezingen en bleef doorgaan met de gewapende strijd. In 1979 werd er een overeenkomst gesloten met de PF, wat leidde tot herverkiezingen. In de 1980 gehouden herverkiezingen kwamen Mugabe en de ZANU als winners uit de bus (UCDP, 2012).

Machtsbehoud in Zimbabwe

De *Zimbabwe African National Union- Patriotic Front* (ZANU-PF), geleid door Robert Mugabe, heeft ruimschoots drie decennia lang in Zimbabwe de macht weten te behouden. Aanvankelijk geroemd en welkom geheten als een emancipatie beweging, weet deze heersende partij zich nu aan haar positie vast te klampen met het gebruik van de juiste mix van coöptatie en repressie. Wat is er gebeurd? Hoe werd de *Zimbabweanse founding father* zo dictatoriaal en wat zijn de mechanismen die hij en zijn partij gebruiken om deze aanhoudende heerschappij te behouden (Bratton & Masunungure, 2008:41)?

Het machtsbehoud van Mugabe en de ZANU-PF is gestoeld op een vernietigende mix van ideologie, patronage en geweld. Het is een regime dat gekarakteriseerd kan worden als een gemilitariseerde vorm van electoraal autoritarisme of als een mengvorm tussen de door Geddes (1999) beschreven personalistische, eenpartij en militaire regimes. Het regime berust op een vervlechting van de drie belangrijkste organen van gezag: de leider (Mugabe), de heersende partij (ZANU-PF) en de veiligheidstroepen (Bratton & Masunungure, 2008:42). De

mengvorm die Zimbabwe heeft maakt het regime sterk, maar brengt ook een zekere zwakte met zich mee; wanneer één van de organen wegvalt, dan is de consistentie van het regime eveneens in gevaar. Deze grote wederzijdse afhankelijkheid tussen de drie actoren maakt daarom dat zij elkaar middels vriendjespolitiek tevreden houden, zodat ze samen het heersende regime in stand kunnen houden.

De dominante rol die Robert Mugabe in de Zimbabwaanse politieke arena speelt is evident, toch ligt het lot van Zimbabwe niet enkel in de handen van één man. Tezamen met zijn partij en zijn militaire collegae heeft hij ervoor gezorgd dat hij, zijn partij en het leger diep geworteld zijn geraakt in de Zimbabwaanse samenleving. Mugabe's rol is groot, maar toch moet hij meer gezien worden als een belangrijk kopstuk en instrument van zijn partij dan als de oervader van de Zimbabwaanse politiek (Ndlovu-Gatsheni, 2012:318). Zo profiteert de ZANU-PF van Mugabe's status als oorlogsheld waarmee ze grote delen van de bevolking en het leger voor zich weten te winnen. Mugabe vormt hiermee als het ware een handelsmerk voor de ZANU-PF die haar politieke legitimiteit moet weten te putten door zich als de bewegende kracht achter de dekolonisatie strijd te profileren.¹² Deze afhankelijkheid van Mugabe maakt de ZANU-PF echter ook kwetsbaar, want de dood van de achtentachtig jarige leider kan de partij ernstig laten destabiliseren; bij het overlijden van Mugabe kan interne verdeeldheid ontstaan over de opvolging. Omgekeerd heeft Mugabe veel baat bij de sterkte van zijn partij, immers geniet het regime nu de voordelen die een eenpartijregime kent boven dat van een personalistisch regime; zo weet het regime nu onder andere met een wijdverspreid systeem van patronage, onder brede lagen van de bevolking haar steun te verkrijgen en te behouden (Geddes, 1999:131-134).^{13 14}

Mugabe en zijn partij kennen verder ook een wederzijdse afhankelijkheid met de strijdkrachten. Enerzijds kan het regime van Mugabe niet zonder haar monopolie op de inzet van de strijdkrachten, want hij weet met (dreiging en) gebruik van geweld politieke oppositie te beteugelen. Anderzijds zijn de inmiddels zeer sterk gepolitiseerde strijdkrachten gebaat bij bestendiging van het regime.¹⁵ Dit niet alleen om de posities waarmee zij zichzelf weten te

---

¹² Zo stellen Bratton en Masunungure (2008) hierover: "*Whenever necessary, party propaganda portrays the country's situation as a permanent "Chimurenga" (armed struggle) and vilifies organized political opposition as a treasonous attempt to restore the colonial status quo ante*" (Bratton & Masunungure, 2008:43).

¹³ De grote afhankelijkheid van Mugabe maakt dat het regime in Zimbabwe niet als pure *singleparty* regime is geclassificeerd.

¹⁴ Over de spreiding van corruptie stelt Sachikonye (2009:4): "*one informal estimate was that one out every five zimbabweans had some connection with the office of the president*"

¹⁵ Het leger in Zimbabwe raakte al snel na de onafhankelijkheid zeer gepolitiseerd. Bratton en Masunungure(2008:47) stellen hierover: "*Through shared experiences in fighting for independence, civilian and military leaders developed common ideological outlooks and mutual political loyalties that survive to this day*".

verrijken aan te kunnen houden, maar ook om te voorkomen dat zij gestraft zullen worden voor hun misdaden. Dit laatste is zeer aannemelijk mocht er in de nabije toekomst machtsovername of wisseling plaatsvinden (Bratton & Masunungure, 2008:42; Geddes, 1999).¹⁶

De politisering van het leger en de wijze waarop zelfverrijking onder legerleiding en ZANU-PF leden plaatsvindt, is iets dat niet onopgemerkt blijft. Veel ZANU-PF leden bevinden zich op allerlei belangrijke posten binnen het leger. Zo hebben zij de leiding over de *Air Force of Zimbabwe*, de *Central Intelligence Organisation*, de *Zimbabwe Prison Service* en de Zimbabwaanse politie (Bratton & Masunungure, 2008:48). De ZANU-PF weet de trouw van het leger te bestendigen door stilzwijgend de wandaden van de militairen te ondersteunen. Het militaire bedrijf weet al lange tijd door te plunderen haar inkomsten garant te stellen. Zo wist het leger rijkdom te vermeerden door onder andere vaste inkomsten binnen te halen uit het binnenland (via de landhervormingen) en uit het buitenland (Bratton & Masunungure, 2008:46).¹⁷ Niet alleen leger functionarissen, maar ook reguliere ambtenaren ontvangen materiële steun in ruil voor hun loyaliteit. Bij twijfel aan de eigen politieke partij zullen de ZANU-PF loyalisten niet naar de oppositie overlopen. De politieke oppositie heeft immers niet het geld om materiële beloningen (of andere privileges) uit te keren. Bovendien hangen overlopers naast het verlies van welvaart ook nog eens een hoop bedreigingen boven het hoofd. Aldus zijn diegene die ééns trouw beloofd hebben aan de ZANU-PF voor eigen huis en haard beter af wanneer zij dit voor altijd zullen blijven doen (Geddes, 1999).

Sinds Mugabe en de ZANU-PF aan de macht zijn gekomen zijn er drie perioden te herkennen waar de overheid op grote schaal geweld heeft toegepast. Dit zijn de slachtingen in Matabeleland, de landhervormingen aan het eind van de jaren negentig en de verschillende verkiezingsperioden sinds het opkomen van de MDC in 2000.

De slachtingen in Matabeleland, lokaal bekend onder de naam *Gukurahundi*, waren bedoeld om politieke oppositie te onderwerpen aan het gezag van Mugabe. In Matabeleland woonden velen dissidenten en ex-ZIPRA combattanten die gelieerd waren aan ZAPU. In reactie op de ingebeelde dreiging van de ex-ZIPRA eenheden zette Mugabe speciaal getrainde leger eenheden in. Er werden verschillende tactieken gebruikt zoals verkrachting, marteling

---

¹⁶ Williamson (2010:395) stelt over diegene die een substantiële rol hebben gespeeld in Zimbabwe's geschiedenis van politiek geweld: "*Their crimes are of international repute, and each knows that "sealed envelopes in The Hague already await them."* For them, "*the only safe way out is to ensure that Mr. Mugabe keeps power.*"

¹⁷ Over zelfverrijking van het leger in het buitenland stellen Bratton en Masunungure (2008): "*The military brass developed a taste for political plunder as they accumulated vast streams of wealth from mining concessions or trading and transport contracts secured through Zimbabwe's armed intervention in the Congo War of 1998-2003.*"

en ook werd er bewust geen toestemming verleend om de geëxecuteerden doden te begraven. Toen ZAPU uiteindelijk toe had gegeven aan de eisen van de Mugabe, waren er al velen tienduizenden doden te betreuren (Williamson, 2010:392-395; Bratton & Masunungure, 2008:50-51).

Ook speelde de regering een grote rol bij de gewelddadige landhervormingen, die zij met een nationalistische ondertoon probeerde te vergoelijken. Zo werd het gebruik van geweld op meerdere manieren gerechtvaardigd door Mugabe. Hij wist zich (samen met de ZANU-PF) op succesvolle wijze naar voren te schuiven als een Afrikaanse held en fervent nationalist, strijdend tegen de laatste strohalmen van het kolonialisme. Met gebruik van deze krachtige ideologische stellingname heeft President Mugabe de aandacht en kritiek op zijn regering weten te ontwijken en de pijlen weten te richten op anderen. Zo heeft de regering verscheidene pogingen gedaan om de resterende Europese boeren als de schuldigen aan te wijzen voor de economische en politieke malaise waar Zimbabwe in terecht is gekomen (Munemo & Matunhu, 2010:30; BTI, 2012:24). Bovendien heeft het concept van de witte boer als vijand, gediend om de reputatie van de politieke oppositie van de ZANU-PF te schaden; zo werd de oppositie in diskrediet gebracht door deze neer te zetten als zijnde de marionetten en belangbehartigers van de commerciële blanke boeren (BTI, 2012:24). De facto had Mugabe's ideologische koers veel emotionele aantrekkingskracht op zijn bevolking. Dit is evident in een derde wereld land dat zo'n grote agrarische sector heeft als Zimbabwe en dat al decennia een ongelijke land verdeling tussen koloniale en inheemse boeren kent (Munemo & Matunho, 2010:30).¹⁸

Meerdere landhervormingsprogramma's werden in gediend door de regering onder Mugabe. Voornamelijk de commerciële blanke boeren werden hierdoor het hardst getroffen. Zo werden grote delen van hun land, zonder enige vergoeding onteigend. Tot aan het einde van de twintigste eeuw werden verschillende succesvolle, maar in de ogen van de ZANU-PF aanhangers te trage landhervormingsprogramma's opgezet. Om het proces van landverdeling - en de hiermee gepaard gaande onteigening van landbouwgrond van witte boeren - te versnellen werd getracht een amendement aan de constitutie toe te voegen waarmee landverdeling een eenvoudiger proces werd. Het referendum dat hiervoor gehouden werd leidde echter tot een nederlaag voor Mugabe en de ZANU-PF. De politieke oppositie, *the*

---

¹⁸ Over onevenredige landverdeling zet Mahmood Mamdani (2009:3) uiteen: “*Southern Rhodesia became Zimbabwe in 1980, but the social realities of the newly independent state remained embedded in an earlier historical period: some six thousand white farmers owned 15.5 million hectares of prime land, 39 percent of the land in the country, while about 4.5 million farmers (a million households) in ‘communal areas’ were left to subsist on 16.4 million hectares of the most arid land, to which they’d been removed or confined by a century of colonial rule.*”

Movement for Democratic Change (MDC), wist het amendement met steun van westerse overheden een halt toe te roepen. Als reactie op het verlies lanceerden de oorlogsveteranen, die belang hadden bij de constitutionele hervormingen, een invasie op de landerijen en bezetten deze. De zogenoemde *fast-track land reform* ging hiermee van start (Mahmood, 2009:3-7).

Mugabe bevond zich in een complex scenario na het overdonderende verlies aan de MDC bij het referendum in 2000. Zijn regering beschikte niet over voldoende financiële middelen om de landhervormingen ordelijk en rechtmatig te laten verlopen; zo kon hij de blanke grootgrondbezitters niet in een schadeloosstelling voorzien. Anderzijds had Mugabe te maken met een groeiend ongeduld bij de zwarte meerderheid binnen Zimbabwe. Deze hinderden zich aan de voortdurende vertragingen om de landbouwgrond te herverdelen aan de oorspronkelijke bewoners van Zimbabwe. De complexiteit van de situatie lag enerzijds gelegen in het feit dat Mugabe de invasie op de landerijen niet met harde hand een halt toe kon roepen, zonder daar de cruciale steun van de oorlogsveteranen mee te verliezen. Anderzijds zorgde stilzwijgende steun aan de landbezettingen ervoor dat hij diverse westerse landen (en bondgenoten van de MDC) tegen zich in het harnas joeg;¹⁹ deze gaven dan ook financiële steun aan de MDC en andere anti-Mugabe humanitaire en sociale groeperingen. Mugabe liet zich echter niet van zijn stuk brengen en deed enkel concessies aan de onmisbare oorlogsveteranen en het agrarische electoraat en steunde zodoende de bezetting van landbouwgrond die in bezit was van blanken (Munemo & Matunhu, 2010:35).²⁰

Verkiezingen zijn in Zimbabwe sinds het opkomen van de MDC voortdurend onderhevig aan de manipulatie en het gebruik van geweld door de regerende partij. Net als in andere electorale autoritaire regimes, zijn verkiezingen in Zimbabwe enkel bedoeld om democratische façade op te houden. Politieke oppositie is enige bewegingsvrijheid in de politieke arena gegund; net genoeg om de democratische schijn op te houden, maar nooit genoeg om daadwerkelijk verschil uit te kunnen maken (Sachikonye, 2009:5; Bratton & Masunungure, 2008:43). Intimidatie en het gebruik van geweld zijn instrumenten om de

---

¹⁹ Zo stellen Chigora & Guzura (2008:526; Geciteerd in Munemo & Matunhu, 2010:35): “*British hostility towards Mugabe’s regime was based on Mugabe’s Decision to take white owned farms some of which belonged to the British landowners such as the Earl of Stair and Chippendale, the Director of Anglo-American Corporation, De Beers and the Bank of England.*”

²⁰ Toch ondersteunt de literatuur niet dat de landshervormingen die door Mugabe ingevoerd werden enkel nadelig hebben gewerkt voor de tegenstanders van Mugabe en de Zanu-PF en zodoende enkel als machtsinstrument voor Mugabe herkend moet worden. Zo identificeerde Ian Scoones vijf mythen rondom de landhervormingen (geciteerd door Mamdani, 2009:7): “*(...) five myths: That land reform has been a total failure; That its beneficiaries have been largely political cronies; That there is no new investment in the new settlements; That agriculture is in ruins; And that the rural economy is collapsed.*”

bewegingsvrijheid van politieke oppositie te ontnemen. In Zimbabwe wordt hier veel gebruik van gemaakt, waarbij er in de meeste gevallen geen directe inzet van het leger in uniform te zien is. Het regime probeert uiteraard openlijke betrokkenheid van het leger te voorkomen, om de democratische façade naar de buitenwereld hoog te houden en schijnbare rekenschap van het leger aan het volk zo goed mogelijk op te houden. Op tactische wijze levert de ZANU-PF dan ook clandestiene logistieke steun aan informele paramilitaire organisaties die hiermee in principe het vuile werk opknappen (Bratton & Masunungure, 2008:50).

De manipulatie van het electorale proces werd steeds heviger en openbaarde zich steeds meer na het referendum van 2000. De ZANU-PF moest steeds meer op manipulatie vertrouwen nu de MDC steeds populairder werd. In de parlementaire verkiezingen van 2000 en 2005 en de presidentiële verkiezingen van 2002 werden dan ook de fundamentele vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging geweigerd en werd de toegang tot de media geblokkeerd (BTI, 2012:8; ICG, 2005:3). Ook was het onmogelijk voor sommigen om te stemmen. Niet iedereen had de juiste papieren om bewijs te kunnen leveren voor hun burgerschap en vaak waren dit juist diegene die normaliter zouden stemmen voor de MDC.²¹ Daarnaast zijn er aanwijzingen dat de stembussen gevuld zijn met de stembiljetten van mensen die niet echt bestaan, de zogenaamde “spookstemmers”. Men kwam er via een steekproef van een stembus ook achter dat sommige namen twee keer op de lijst stonden. Verder bleek dat meerdere stemmers nog onder de achttien waren of zelfs al overleden waren. Ook werden kiesdistricten volgens het principe van *gerrymandering* ingedeeld; de grenzen van kiesdistricten werden zo neergezet dat de landelijke (pro MDC) gebieden minder zetels verkregen dan de stedelijke (pro ZANU-PF) gebieden (ICG, 2005:3-5).

Meerdere grootschalige campagnes werden opgezet om de politieke oppositie en diegene die erop gestemd hadden te intimideren en te kwellen. Operatie *Murambatsvina* (“*Clean out Filth*”) was een campagne waarmee illegale huisvesting en informele handel werden aangepakt. Over het gehele land heen werden illegale krottenwijken gesloopt, waarmee ongeveer 700.000 mensen op straat kwamen te staan. Deze actie is door velen geïnterpreteerd als een vergeldingsactie van de ZANU-PF tegen het stedelijke electoraat. Velen stedelingen waren bij de voorafgaande verkiezingen uitgekomen voor de MDC en vormden hiermee een doorn in het oog van de ZANU-PF (Bratton & Masunungure, 2008:49-50). Een andere campagne was *Operation Maguta* waarbij het leger goed bedoelde

---

²¹ Over het ontbreken van de juiste identificatiepapieren merkte de *International Crisis Group* op (2005): “*Especially the unemployed in poor urban neighbourhoods, were unable to produce the required title deeds, water or electricity bills and lodgers’ cards or letters from employers.*”

ondersteuning moest bieden aan boeren om voedsel productie garant te stellen. In de ogen van critici was dit een geniepige manier om de landelijke bevolking te intimideren zodat het zou stemmen op de regerende partij (Zimbabwean, 2011). Daarnaast voerde de regering uitgebreide controles uit op de media. Harde maatregelen werden getroffen tegen onafhankelijke media die kritiek op de overheid hadden. Zo werd de drukkerij van een van deze kranten (*Daily News Zimbabwe*) gebombardeerd en werden sommige journalisten gevangen genomen of gemarteld (Sachikonye, 2009:4).

Ondanks de manipulatie van het electorale proces en het gebruik van excessief geweld tegen oppositieleiden is escalatie van het Zimbabweaanse conflict nog altijd uitgebleven. Er moet echter niet vergeten worden dat Zimbabwe decennia lang brute burgeroorlogen gekend heeft tussen de Europese strijdkrachten, het Smith regime en de Zimbabweaanse vrijheidsstrijders. De herinnering aan deze oorlog wordt ook wel gezien als één belangrijke factor voor het uitblijven van grootschalig conflict tussen politieke oppositie en de overheid. Nadat de Zimbabweaanse bevolking jaren lang omringd is geweest door geweld, is de bereidheid de wapens op te nemen niet aanwezig (BTI, 2012:24).

Bij aanvang van de parlementaire en presidentiële verkiezingen van 2008 leek politiek cynisme zo wijdverspreid te zijn en de politieke oppositie zo verzwakt, dat de regerende partij het blijkbaar niet nodig achtte om grootschalige repressie en manipulatie te gebruiken. Dit was echter een misrekening. De MDC kreeg controle over het parlement met 100 zetels tegen 99 van de ZANU-PF en ook in de presidentiële verkiezingen wist Morgan Tsvangirai (in de eerste ronde) meer stemmen te behalen dan zijn rivaal Mugabe (BTI, 2012:8).

Het heeft er alle schijn van dat de gevestigde orde de macht in Zimbabwe nimmer de feitelijke macht zal overdragen aan de MDC. Dit komt onder meer omdat het leger hier niet bereidwillig toe is. Zo wordt de trouw van het leger aan Mugabe en de Zanu-PF niet onder stoelen of banken geschoven. Verschillende legerofficieren kwamen er openbaar voor uit dat zij nooit en te nimmer steun zouden verlenen aan een andere partij dan de ZANU-PF, of aan een president die niet in de onafhankelijkheidsstrijd heeft meegevochten; met dit laatste wordt bedoeld op Morgan Tsvangirai (leider van de MDC) (BTI, 2012:6). Ook heeft de president in Zimbabwe nog steeds de feitelijke controle over de overheid en de staat. Dit is opvallend omdat het parlement volgens de wet ook medezeggenschap heeft, maar dit nauwelijks heeft gekregen. De parlementaire en presidentiële verkiezingsoverwinningen van de MDC in 2008 hebben wel enige machtsdeling afgedwongen.²² Zo kwamen de ZANU-PF en de MDC het,

---

²² De MDC boekte een historische overwinning waarin zij meer zetels wist te halen dan de ZANU-PF. In de presidentiële verkiezingen behaalde zij echter geen absolute meerderheid, waardoor er een *run-off* gehouden

onder druk van de Zuid-Afrikaanse president Thabo Mbeki, met elkaar overeen om een coalitieregering te vormen die rust op de principes van cohabitatie; een regering onder de naam *Zimbabwean Government of national Unity* (GNU), waarin president Mugabe de president is en Morgan Tsvangirai de minister president (BTI, 2012:4). Toezichhouders zien Tsvangirai echter meer als een ceremoniële president. Zijn voorstellen voor de aanstelling van ministers, gouverneurs en andere hoge posten werden allen afgekeurd door Mugabe, terwijl andere aanstellingen (zoals die van rechters en ambassadeurs) zelfs gemaakt zijn zonder consultatie van Tsvangirai (BTI, 2012:9). Ook zou er binnen achttien maanden een nieuwe constitutie komen die de veiligheidsdiensten zou hervormen en de economie zou herstellen. Feitelijk heeft er echter geen betekenisvolle transitie plaatsgevonden. De mensenrechten blijven geschonden worden en er is ook nog geen conceptversie van een nieuwe constitutie.²³ Ondanks de oprichting van de GNU blijft politieke repressie door ZANU-PF met zijn eigen milities, politie en veiligheidsdiensten bestaan (BTI, 2012:4).

Conclusie

Aan de hand van de in het theoretisch kader gestelde classificatie van autoritaire regimes en de factoren van autoritair machtsbehoud is in dit onderzoek Zimbabwe, één van 's werelds meest autoritaire regimes, onder de loep genomen. Er kan geconcludeerd worden dat Zimbabwe een mengvorm kent tussen de door Geddes beschreven militaire, een-partij en personalistische regimes. Het leger, de ZANU-PF en Robert Mugabe vormen een drie-eenheid en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Alle drie leveren een groot aandeel aan de instandhouding van het regime; Mugabe levert de ideologische fundering en het politieke bestaansrecht van het regime door zich op te stellen als bevrijdingsheld en voorvechter van het antikolonialisme; De ZANU-PF zorgt voor een uitgebreid netwerk van toegewijde partijgenoten, door trouw aan het regime te belonen en ontrouw meedogenloos te bestraffen; Het leger vormt een steunpilaar voor het regime, door electorale manipulatie te ondersteunen en politieke oppositie en aanhang met geweld af te schrikken.

---

moest worden tegen Robert Mugabe. Grootschalig geweld gingen vooraf aan deze *run-off*, ongeveer 100 oppositieleiders werden vermoord en 2000 gevangen gezet (BTI, 2012:4).

²³ Toch is niet iedereen zo sceptisch over de GNU. Volgens sommigen hebben MDC ministers een hoop bereikt op de ministeries die zij runnen: financiën, volksgezondheid, onderwijs, sociale zekerheid, water, energie en economische zaken. De ZANU-PF bevindt zich echter op de posten waar de rijkdommen van het land zich bevinden: mijnbouw, landbouw, transport en infrastructuur, *lands and land resettlement*, en niet te vergeten defensie (BTI, 2012:9).

Economische recessies schaden volgens Geddes autoritaire regimes als Zimbabwe nauwelijks. Economische malaise op dusdanige schaal dat soldaten en publieke ambtsdragers niet meer betaald kunnen worden, maken daarentegen wel uit voor het voortbestaan van autoritaire regimes. Ook in Zimbabwe heeft de economische misère enkel de omstandigheden verslechterd voor diegene die al niet of nauwelijks iets hadden. De ZANU-PF en het leger hebben de belangrijkste inkomstenbronnen van het land in direct beheer, waardoor ze voldoende geld hebben om onvrede en desertie in eigen gelederen te voorkomen. Het voortbestaan van het regime wordt zodoende niet bedreigd door economische teruggang.

Schedler, Diamond en Ottoway zien allen een opmars van politieke regimes die over democratische, maar ook over autoritaire elementen beschikken. Deze zogenoemde electorale autoritaire regimes houden een democratische façade op om autoritaire elementen te camoufleren. Zimbabwe is een typisch voorbeeld van een dergelijk regime. Om democratische schijn op te houden is in Zimbabwe het politieke landschap naar voorbeeld van een representatieve democratie gereconstrueerd en er worden dan ook regelmatig verkiezingen georganiseerd. Net als in andere electorale autoritaire regimes zijn verkiezingen in Zimbabwe ernstig onderhevig aan de manipulatie van de regerende partij en is de politieke oppositie maar weinig bewegingsvrijheid gegund. Ondanks dit feit heeft de ZANU-PF flink moeten inboeten aan de MDC. De kracht van de oppositiepartij werd de ZANU-PF al pijnlijk duidelijk bij het referendum in 2000. De enorme electorale groei van de MDC die daarop volgde tastte de machtspositie van het eenpartijregime aan. In een poging de machtsbalans te herstellen probeerde het regime de loyaliteit bij de bevolking af te dwingen door middel van het inzetten van paramilitaire eenheden. De neerwaartse spiraal was ingezet en het politieke klimaat werd vanaf dat moment steeds grilliger. Zo waren de verkiezingen steeds meer onderhevig aan de manipulatie van de regerende partij en kregen de oppositie, de kritische media en bepaalde segmenten van de bevolking, steeds meer repressie en intimidatie te verduren.

Ondanks de manipulatie van verkiezingen en het wanbeleid van de regering is escalatie van het conflict in Zimbabwe uitgebleven. De herinnering aan de bloederige burgeroorlogen maakt dat niemand in Zimbabwe de wapens tegen de regering opneemt om 'echte' democratische hervormingen af te dwingen; tegelijkertijd met het verlies van vrienden, familie en geliefden is de Zimbabwaanse bevolking haar strijd lust verloren. Bovendien kunnen mislukte pogingen om autoritaire regimes als Zimbabwe omver te werpen tot veel schrijnerende omstandigheden leiden dan de omstandigheden waar de bevolking zich nu in bevindt. De angst die de bevolking heeft is gegrond. Meermalen heeft het regime in

Zimbabwe immers gebruik gemaakt van haar feitelijke controle op het militaire apparaat. Hiermee is een politiek klimaat gecreëerd waar politieke oppositie en aanhangers schrik hebben voor vergeldingsacties en dreigementen van de ZANU-PF en het leger.

Het is nog maar afwachten of de coalitieregering tussen de MDC en de ZANU-PF in de toekomst tot democratische verbeteringen zal leiden. Vooralsnog worden Morgan Tsvangirai en zijn partij volledig gepasseerd, ondanks deelname aan de regering. De toekomst moet uitwijzen of de MDC meer macht weet af te dwingen en meer toegang weet te verkrijgen tot belangrijke posten en posities binnen de overheid. Mocht dit het geval zijn dan moet zij zelfverrijking en de verleidingen hiertoe zien te weerstaan; macht kan immers corrumperen.

Deze studie heeft de vinger op de zere plek gelegd. Het heeft laten zien waar de macht in Zimbabwe schuilt en hoe deze macht bestendig wordt. Eventuele vervolgstudies moeten voorbereid zijn op een onvermijdelijke transitie die in Zimbabwe komen gaat. Wanneer Mugabe sterft zullen de machtsverhoudingen binnen Zimbabwe veranderen en het is mogelijk dat dit zal leiden tot *regime breakdown*. Het is afwachten of het nieuwe regime een democratisch Zimbabwe voor ogen heeft, of dat het alsnog in de aloude patronen van zelfverrijking, corruptie en geweld zal vervallen. Omdat de steun van het leger van wezenlijk belang is voor democratische transitie in Zimbabwe behoort zij het eerste punt van aandacht te zijn. Methoden zullen gevonden moeten worden om het leger te laten depolitiseren, opdat het leger in de toekomst niet zichzelf of één partij dient, maar enkel de belangen van het volk behartigt. Noch thans heerst het gevaar dat het leger haar verworven macht niet wilt afdragen. Dit niet alleen om de posities waarmee zij zichzelf weten te verrijken aan te kunnen houden, maar ook om te voorkomen dat zij gestraft zullen worden voor hun misdaden. Daarom geeft zij wellicht de voorkeur zelf een invulling te geven aan een nieuw regime, wat democratische transitie van het Zimbabwaanse systeem zal blokkeren. In het belang van een succesvolle democratische transitie en de toekomst van Zimbabwe is het misschien noodzakelijk dat verschillende legerofficieren, ondanks hun oorlogsmisdaden, een vrije aftocht wordt geboden.

Literatuurlijst

Bratton, M., Masunungure, E. (2008), "Zimbabwe's Long Agony", *Journal of Democracy*, Vol. 19:4, National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press, pp. 41-55.

BTI, (2012), "Zimbabwe Country Report", *Bertelsmann Stiftung's Transformation Index* (BTI), Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012.

Case, W. (2006) "Manipulative Skills how do Rulers Control the Electoral Arena?" *Electoral Authoritarianism: the Dynamics of Unfree Competition*, (eds) A. Schedler, Lynne Rienner Publishers inc., London.

Chigora, P., Gazura, T. (2008), "A history that haunts the present generation: An analysis of the origins of the land problem in Zimbabwe", *Sustainable Development in Africa*, Vol. 10:2, Clarion: University of Pennsylvania.

CIA, (2012), "*Worldfactbook: Zimbabwe*", laatste update van de webpagina op 18-04-2012, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/zi.html> (bezoekt op 17-05-2012).

Clark, J.F. (2006) "Armed Arbiters: When Does the Military step in to the Electoral Arena" in: *Electoral Authoritarianism: the Dynamics of Unfree Competition*, (eds) A. Schedler, Lynne Rienner Publishers inc., London.

Diamond, 1999, "*Developing Democracy: Toward Consolidation*" The John Hopkins University Press, London.

Economist, The (2010), "Democracy Index 2010: Democracy in Retreat", The Economist Intelligence Unit Limited 2010.

Ezrow. N.M., Frantz, E. (2011) "The Survival of Authoritarian Regimes: Strategies and

trends “, in: *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, (eds) Ezrow, N.M., Frantsz, E., The Continuum International Publishing Group, New York.

Freedomhouse, (2011), “Freedom in the World 2011: Zimbabwe”, <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/zimbabwe> (bezoekt op 17-05-2012).

Gagare, (2012), “Mugabe health doubts persist” *zimbabwe Independent* Friday, 13 April, (gevonden op) <http://www.theindependent.co.zw/local/35071-mugabe-health-doubts-persist.html> (bezoekt op 22-4-2012).

Geddes, B. (1999), “ What Do We Know About Democratization After Twenty Years?”, *Annual Review of Political Science*, Vol. 2, pp. 115-144.

Hadenius, A., Teorell, J. (2006) “*Authoritarian Regimes: Stability, Change, and Pathways to Democracy, 1972–2003*”, Working Paper no.331, The Helen Kellogg Institute for International Studies.

Hague, R., Harrop, M. (eds) (2007), “The Comparative Approach”, In: *Comparative Government and Politics: An Introduction*, Houndsmills: Palgrave Macmillan, pp.83-102.

ICG, (2005), “*Post-Election Zimbabwe: What Next?*” *Crisis Group Africa Report N°93*, 7 June 2005.

Levitsky, S., Way, L.A. (2010), “Introduction and Theory”, *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*

Mamdani, M. (2009), “Lessons of Zimbabwe: Mugabe in Context”, *Concerned Africa Scholars*, Bulletin N.82, pp. 3-13; ook verschenen in: *london review of books*, n.23. December 4, 2008.

Munemo, D., Matunhu, J. (2010), “Tracing the Origins of Regime Change Agenda in Zimbabwe”, *Zimbabwe Political Science Review*, Vol 1:2, 26-38.

Ndlovu-Gatsheni, S. J. (2012), “Review Article: Beyond Mugabe-Centric Narratives of the Zimbabwe Crisis”, *African Affairs*, Vol.111/443, Oxford University Press, 315-323.

Ottoway, M. (2003) “Games Semi-Authoritarian Regimes Play” in: *Democracy Challenged the Rise of Semi-Authoritarianism*, Carnegie Endowment for International Peace, Washington.pp. 133-160.

Rupiya, M.R. (2004), “Contextualising the military in Zimbabwe between 1999 and 2004 and beyond”, In: *Zimbabwe: Injustice and Political Reconciliation*, (eds) Raftopoulos, B., Savage, T., Cape Town, Institute for Justice and Reconciliation, pp. 79-98.

Schedler, A.(2006), “The Logic of Electoral Authoritarianism”, in: *Electoral Authoritarianism: the Dynamics of Unfree Competition*, (eds) A. Schedler, Lynne Rienner Publishers inc., London.

Sachikonye, L.(2009), “ Between Authoritarianism and Democratization: The Challenges of a transition Process in Zimbabwe”, *Occasional Paper, n.2 july*, Institute for Development Studies, University of Zimbabwe.

UNDP (2012a), “ Zimbabwe: Country Profile Human Development Index”, <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/ZWE.html> (bezoekt op 17-05-2012).

UNDP (2012b), “Human Development Index”, <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> (gevonden op 17-05-2012).

Williamson, J.I. (2010), “Seeking Civilian Control: Rule of Law, Democracy, and Civil-Military Relations in Zimbabwe”, *Indiana Journal of Global Legal Studies*, vol 17:2, Indian: University Maurer School of Law, pp.389-411.

Zimbabwean, (2011), “Operation Maguta Castigated”, *The Zimbabwean*, <http://www.thezimbabwean.co.uk/news/zimbabwe/53323/operation-maguta-castigated.html>. (bezoekt op 17-05-2012).